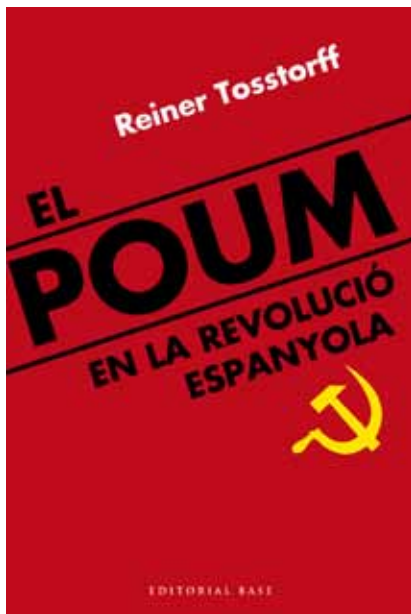

Miscel·lània

REINER TOSSTORFF (2009): EL POUM EN LA REVOLUCIÓ ESPANYOLA.
 Editorial Base, Barcelona.

L'any 1987 l'historiador alemany Reiner Tosstorff publicava a Frankfurt la seva voluminosa tesi doctoral, que portava per títol *Die POUM im spanischen Bürgerkrieg*. Era, ni més ni menys, que el resultat d'un treball exhaustiu –molt ben documentat i rigorós– sobre el Partit Obrer d'Unificació Marxista. De fet –llevat el llibre que sota el títol *Història del POUM* havia publicat Víctor Alba als anys 70, en què vertebrava la història amb la seva experiència personal, com a militant que fou del POUM als anys 30– el llibre de Tosstorff era l'únic que existia sobre aquest partit emblemàtic de la història contemporània d'Espanya i de Catalunya. Ja que fins aquest moment les biografies

que s'havien escrit sobre Andreu Nin –la de Francesc Bonamusa, o la meva– tot i que inevitablement tractaven del POUM, no tenien al partit com a objecte d'estudi. I les biografies sobre Maurín encara no havien començat a publicar-se. Malauradament, però, el llibre de Tosstorff –una edició universitària molt limitada pel que fa a la seva tirada– mai va ser traduïda ni al català ni al castellà i va romandre només en alemany. Han hagut de passar més de vint anys perquè ara Tosstorff torni a abraçar el tema, la història del POUM, però des d'una perspectiva diferent. Per una banda, era conscient que no podia publicar en català un llibre sobre el POUM, que s'havia redactat abans de la caiguda del sistema soviètic, sense incorporar les novetats i la nova documentació apareguda després de l'obertura dels arxius a la Unió Soviètica. Certament, en els darrers vint anys s'ha incrementat moltíssim el coneixement d'allò que sabíem sobre la guerra civil i sobre la participació soviètica. Altrament, Tosstorff era també conscient que calia retocar aspectes del llibre que en el seu moment tenien una càrrega acadèmica considerable. I que, per tant, era difícil publicar el llibre tal qual l'havia redactat com a tesi doctoral.

A la pràctica el resultat ha estat un llibre nou sobre el POUM, en el qual s'aprofiten capítols del llibre originàriament publicat en alemany, però al mateix temps s'incorporen noves recerques que Tosstorff ha anat desenvolupant en els darrers anys i a partir dels nous fons documentals. De fet, en tot el llibre només hi ha tres capítols que procedeixen de la versió original, i que tracten, respectivament, de l'actuació del POUM en el procés revolucionari encetat

amb l'inici de la guerra civil –“El POUM i la revolució social del 1936-1937”-, del paper militar que va desenvolupar el POUM durant la guerra civil –“El rol militar del POUM: un “exèrcit roig” a Espanya”-, i de les vinculacions internacionals que va mantenir el partit –“El POUM: eix d'una nova Internacional?”-. Tres capítols, però, que tracten d'aspectes fonamentals en la història del POUM durant els anys transcendents de la guerra i la revolució, ja que juntament amb la CNT el POUM fou pràcticament l'única organització obrera que va defensar de manera radical i incondicional les transformacions revolucionàries que s'havien produït amb l'esclat de la guerra i al mateix temps va ser partidari del manteniment de l'estructura militar de les milícies obreres sorgides els primers moments de la guerra, com a nou exèrcit proletari que garantís la defensa de la revolució. Tot plegat en un marc internacional en què va formar part de l'anomenat “Buró de Londres”, un intent a nivell europeu de vertebrar una nova Internacional obrera, a partir de les organitzacions marxistes revolucionàries que se situaven a l'esquerra de la socialdemocràcia i al marge del sectarisme soviètic.

La resta de capítols abracen aspectes que en el seu conjunt configuren una visió molt acabada del què fou el POUM. Així en el primer capítol Tosstorff planteja una síntesi del paper que va desenvolupar el POUM durant la guerra civil i de la intervenció de l'estalinisme. A continuació se centra en els dos dirigents carismàtics del partit –Joaquim Maurín i Andreu Nin- tot destacant la trajectòria similar que havien seguit ambdós des del sindicalisme revolucionari –quan eren militants de la CNT- fins a assumir

el comunisme antiestalinista, encara que inicialment aquesta assumpció tingués matisos diferents en cadascun d'ells. Justament la desaparició de Maurín a l'inici de la guerra –acabà detingut i empresonat en zona franquista- va convertir Nin en el dirigent màxim del nou partit, un “secretari polític” que va haver d'assumir tasques ingents en un moment en què, quan va esclatar la guerra, el POUM només portava deu mesos d'existència. I aquest fet no va deixar de passar factura a Nin i al propi partit. En un extens capítol dedicat a Nin com a dirigent del POUM durant la guerra Tosstorff no s'està de plantejar tots aquells aspectes que foren polèmics, des de l'entrada de Nin com a conseller en el govern de la Generalitat fins a les polèmiques que va assumir amb Trotski. El darrer capítol del llibre tracta de la persecució que va patir el partit, després dels fets de maig de 1937, de l'assassinat de Nin per la NKVD, la policia política soviètica que actuava clandestinament a l'Espanya republicana, i de la significació que a nivell internacional va tenir l'intent stalinista d'organitzar un procés contra el POUM a Barcelona, similar als que s'estaven desenvolupant a la Unió Soviètica. En tres breus apèndixs Tosstorff se centra en el tractament historiogràfic que recentment ha tingut la repressió contra el POUM, fonamentat en el paper d'Orlov –el cap màxim de la NKVD a Espanya, però que després s'exilià als Estats Units i fou confident de la FBI-, en determinades interpretacions historiogràfiques basades en aspectes sectorials de la participació soviètica i en un suposat complot “terrorista-poumista”, que uns investigadors haurien descobert a partir dels arxius del contraespionatge franquista. Tosstorff amb contundència i rigor

Miscel·lània

no dubta en desemascarar tots els intents d'exculpar Orlov i els soviètics en la repressió contra el POUM com en denunciar aquella historiografia recent que, tot i reconeixent que el POUM no era –com havia volgut la propaganda soviètica- una organització “feixista”, en canvi defensa que la política radical que havia desenvolupat havia donat prou arguments perquè fos convenientment reprimint per la República.

En definitiva, doncs, el llibre de Reiner Tosstorff representa una aproximació a la història del POUM, completa, rigorosa, ben documentada i actualitzada.

Pelai Pagès i Blanch.

Departament d'Història Contemporània. Facultat de Geografia i Història.

Universitat de Barcelona. c/Montalegre, 6.
08001. Barcelona.
p.pages@ub.edu.

Figura 1: Wilebaldo Solano .

Wilebaldo Solano y el POUM

Cuando el 29 de septiembre de 1935 se fundó el Partido Obrero de Unificación Marxista – pronto hará 75 años-, a través de la fusión del Bloque Obrero y Campesino, que dirigía Joaquín Maurín, y de la Izquierda Comunista, dirigida por Andreu Nin, Wilebaldo Solano era un joven de 19 años harto conocido entre la juventud revolucionaria barcelonesa. Desde 1932 militaba en el Bloque y enseguida se dio a conocer por sus dotes periodísticas: su firma empezó muy pronto a aparecer en los periódicos del partido, en *La Batalla*, en *Adelante*, y en otros, defendiendo lo que en los años treinta –años de una profunda crisis capitalista- a muchos hombres y mujeres de España les parecía una necesidad inevitable, la revolución socialista.

Es cierto que Solano, como su propio partido, defendía una concepción específica del socialismo. Tras las renunciadas de la

---

WILEBALDO SOLANO Y EL POUM¹

El 7 de septiembre de 2010 fallecía en Barcelona Wilebaldo Solano Alonso, nacido en Burgos en 1916, y que en su larga trayectoria militante en el movimiento obrero había desarrollado importantes funciones, como ser el último secretario general que tuvo el POUM. Para completar el dossier sobre el 75 aniversario del POUM publicamos el siguiente artículo en el que se recuerda el papel que desempeñó en el Partido.

---

¹ El presente artículo fue publicado en el diario *Público*, el 8 de septiembre de 2010.